

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์
กรมพระนครสวรรค์วรพินิต
ผู้ที่ได้รับยกย่องเป็นบิดาแห่งกองทัพเรือ
ผู้วางรากฐานดนตรีคลาสสิก
และโยธวาทิตในกองทัพเรือ

เสียงแห่งธนบุรี มาร์ชธนบุรี

เสียงแห่งธนบุรี มาร์ชธนบุรี

จากเขมรชมเดือนสู่มาร์ชธนบุรี

การถือกำเนิดของเพลง "มาร์ชธนบุรี" ถือเป็นตัวอย่างที่โดดเด่นของการสร้างสรรค์ดนตรีในลักษณะการผสมผสานทางวัฒนธรรม (Hybridization) ซึ่งเป็นการนำรากเหง้าดนตรีไทยเดิมมาบูรณาการเข้ากับโครงสร้างดนตรีตะวันตกอย่างลงตัว กระบวนการนี้สอดคล้องกับแนวคิดทางมานุษยดนตรีวิทยาที่ว่าด้วยการรับและปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมดนตรี (Nettl, 2015)

ข้อมูลเพลงมาร์ชธนบุรี

เพลงนี้เปรียบเสมือน "เพลงประจำจังหวัด" ในสมัยที่ธนบุรียังคงสถานะเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย หรือเพลงที่สร้างความภาคภูมิใจให้กับชาวฝั่งธนบุรี มักใช้บรรเลงในงานพิธีการหรืองานรื่นเริงของท้องถิ่น

ผู้ประพันธ์ : ประพันธ์คำร้องและทำนองโดย ครูพยงค์ มุกดา ศิลปินแห่งชาติ ซึ่งท่านเองก็มีความผูกพันกับกองทัพเรือและพื้นที่ฝั่งธนบุรีอย่างมาก (สวาท รัตนวราหะ, 2550)

เนื้อหาหลัก : บรรยายถึงความสง่างาม และความภูมิใจในเกียรติประวัติของชาวธนบุรี มีการกล่าวถึงสถานที่สำคัญอย่างวัดอรุณราชวราราม (วัดแจ้ง) และการเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี (สุพล วิรุฬห์รักษ์, 2549)

ท่วงทำนอง : เป็นจังหวะมาร์ชที่รุดร่า ปลุกใจ และเข้มแข็ง ตามสไตล์ดนตรีสากลที่นิยมในสมัยนั้น (Grout & Palisca, 2014) ซึ่งเป็นการผสมผสานทางดนตรีที่สอดคล้องกับบริบททางมานุษยดนตรีวิทยา (Nettl, 2015)

เพลงมาร์ชธนบุรี จึงมีประวัติความเป็นมาที่เชื่อมโยงกับเรื่องราวในท้องถิ่น จากบริบทของการผสมผสานวัฒนธรรมในยุคนั้น ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ครูพยงค์ มุกดา ศิลปินแห่งชาติ

บริบทประวัติศาสตร์ :

เพลงสำเนียงภาษาและกลุ่มชาติพันธุ์

ในดนตรีไทย มีเพลงประเภทหนึ่งที่เรียกว่า "เพลงภาษา" เป็นเพลงที่นักดนตรีไทยได้นำมาจากเพลงของประเทศเพื่อนบ้านเพื่อมาปรับให้เข้ากับดนตรีไทย แต่ส่วนใหญ่จะแต่งขึ้นใหม่ โดยเลียนสำเนียงของภาษานั้น ๆ การที่นักดนตรีไทยสามารถนำเพลงของเพื่อนบ้านมาใช้และแต่งเพลงเลียนสำเนียงภาษาต่าง ๆ ได้นั้น เนื่องมาจากมีชาวต่างชาติหลายกลุ่มชาติพันธุ์ได้เข้ามาติดต่อค้าขายและการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานมานาน และได้นำศิลปวัฒนธรรมของตนเองเข้ามาด้วย ทำให้คนไทยคุ้นเคยกับเพลงและภาษาของแต่ละกลุ่ม ซึ่งตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ธนบุรีก็เป็นพื้นที่หนึ่งที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นจำนวนมาก จึงเป็นแหล่งเกิดเพลงไทยสำเนียงภาษาต่าง ๆ หลายเพลง เช่น เพลงสำเนียงจีน เพลงสำเนียงลาว เพลงสำเนียงมอญ และเพลงสำเนียงเขมร ซึ่งเป็นเพลงนิยมนำมาบรรเลงในดนตรีไทยมาจนถึงปัจจุบัน

ครูพยงค์ มุกดา ศิลปินแห่งชาติ

หากพิจารณาถึงที่มาของท่านอง "สำเนียงเขมร" ต้องเข้าใจบริบทว่า เพลงสำเนียงภาษาต่าง ๆ (เช่น พม่า ลาว และเขมร) เริ่มมีวิวัฒนาการเข้ามาผสมผสานในช่วง รัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 5 เนื่องจากการเริ่มมีการติดต่อค้าขายกับชาวต่างชาติ และมีผู้คนชาติพันธุ์ต่าง ๆ เข้ามาอาศัยอยู่ในย่านธนบุรี

อิทธิพลจากครูล่วงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) : ในช่วงเวลาต่อมา เพลงสำเนียงเขมรเป็นหนึ่งในสำเนียงที่ได้รับความนิยมและมีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดผ่านการสร้างสรรค์ของครูเพลงชั้นครู โดยเฉพาะในสายของครูล่วงประดิษฐไพเราะ ซึ่งย่านธนบุรีเองถือเป็นแหล่งบ่มเพาะนักดนตรีไทยที่สำคัญ มีชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกัน

แรงบันดาลใจจากความหลากหลาย : ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ฝั่งธนบุรี ส่งผลโดยตรงต่อ **ครูพยนต์ มุกดา ศิลปินแห่งชาติ** ผู้ประพันธ์เพลงนี้ ท่านเป็นคนฝั่งธนบุรีโดยกำเนิดเติบโตมาท่ามกลางบรรยากาศ และเสียงดนตรีที่มีสำเนียงภาษาหลากหลาย ความคุ้นเคยและซึมซับใน **"ทางเพลง"** เหล่านี้ทำให้ท่านเลือกหยิบยกเพลงสำเนียงเขมรมาเป็นสารตั้งต้นในการสร้างสรรค์

เพลงเขมรชมนเดือน

สำหรับเพลงเขมรชมนเดือนนั้น ความจริงแล้วในสารบบดนตรีไทยมักจะมีคุ้นเคยกับชื่อ **"เขมรชมนจันทร์"** มากกว่า แต่สำหรับเพลงที่มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตชาวฝั่งธนบุรี (โดยเฉพาะกลุ่มนักดนตรีไทย) เพลงสำเนียงเขมรมักถูกหยิบยกนำมาบรรเลงในย่านนี้หลายครั้ง โดยเฉพาะเพลง **"เขมรชมนจันทร์"** ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ผู้ที่ได้รับยกย่องเป็นบิดาแห่งกองทัพเรือ เนื่องจากเป็นผู้วางรากฐานดนตรีคลาสสิกและโยธวาทิตในกองทัพเรือขึ้น ได้ทรงนำทำนองเพลง มาปรับปรุงและทรงประพันธ์ขึ้นใหม่ชื่อว่าเพลง บุษลิน (ชกมวย) (พูนพิศ อมาตยกุล, 2529; สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2547)

iwavussiaiv
(Instrumental)

เขมรชมนเดือน (เขมรชมนจันทร์) Khamane Chom Duen (Khamane Chom Junn)

ประวัติ : เพลงเขมรชมนเดือนสืบทอดกันมาแต่โบราณ เป็นเพลง ๒ ก่อน ใช้ประกอบการแสดงละครมาแต่โบราณ กุณกระหม่อมบริพัตรฯ ทรงนำเพลงบุหลันชกมวยสืบทอดมาทรงพระนิพนธ์ให้เป็นทางที่มีสำเนียงเขมรและใช้บรรเลงด้วยเครื่องระนาดประโคมขึ้นใหม่ว่า เพลงเขมรชมนเดือน เพื่อให้เครื่องระนาดบรรเลงนำแถวทหารในโอกาสต่างๆ ทรงพระนิพนธ์ขึ้นไว้เมื่อดำรงพระอิสริยยศเป็นเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ

History : The old Khamane Chom Duen Song Chan was in Kmer melodic tone, used as an accompaniment to stage plays. During the time he was the Navy General, Prince Paribatra had adapted Bulan Chok Muay Song Chan, added Kmer tone flavor, and orchestrated for brass band to perform for military processions on various ceremonial occasions, renamed it as Khamane Chom Duan.

วงโยธวาทิต กองดุริยางค์ทหารเรือ
บันทึกวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๕๖

ดังนั้น เพลง **"มาร์ชธนบุรี"** จึงมีความเกี่ยวพันกับเพลง **"เขมรชมนเดือน"** และถือเป็นตัวอย่างที่น่าสนใจของการผสมผสานระหว่างดนตรีไทยเดิมและดนตรีสากล ความเชื่อมโยงนี้ไม่ได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ซึ่งมีรายละเอียดในการสร้างสรรค์เพลงดังนี้

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์
กรมพระนครสวรรค์วรพินิต

การนำ "ทางเพลง" มาดัดแปลง (Musical Arrangement)

ครูพยนต์ มุกดา ผู้ประพันธ์เพลงมาร์ชธนบุรี ท่านมีความเชี่ยวชาญในการหยิบยกทำนองหลัก และลูกล้อลูกขัดของเพลงไทยเดิมมาปรับจังหวะและทำนองขึ้นใหม่ให้เป็นแบบสากล และใช้วิธีการดัดแปลง (**Adaptation**) โดยนำโครงสร้างจากเพลงไทยเดิมอย่าง **"เขมรชมนเดือน" (หรือเขมรชมนจันทร์)** มาเป็นสารตั้งต้น (พยนต์ มุกดา, ม.ป.ป.) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

Main Theme : ครูพยนต์เลือกใช้ทำนองหลักที่มีความโดดเด่น ซึ่งมีความทำนองที่ติดหูของเขมรชมนเดือนนั้นมีเอกลักษณ์จำง่าย และมีความอ่อนช้อยเป็นทุนเดิม

From Melismatic to Rhythmic : ในเวอร์ชันไทยเดิมจะมีการใช้ Melismatic หรือการเอื้อนเสียง (**Vocal Ornamentation**) ที่ละเอียดอ่อนตามแบบฉบับดนตรีไทย แต่ในการสร้างสรรค์เพลงมาร์ช ครูพยนต์ได้ตัดทอนการเอื้อนเหล่านั้นออก แล้วแทนที่ด้วยจังหวะที่กระชับและหนักแน่นตามสไตล์ดนตรีตะวันตก ซึ่งการปรับเปลี่ยนจากทำนองที่เน้นการเอื้อนมาสู่โครงสร้างจังหวะที่ชัดเจนนี้ เป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาดนตรีในยุคเปลี่ยนผ่าน (Grout & Palisca, 2014)

ทำนองหลัก : เพลงเขมรชมนจันทร์ เป็นเพลงไทยเดิมของเก่า อัตราจังหวะสองชั้น มีสองท่อน ท่วงทำนองของเพลงเป็นสำเนียงเขมรมีความไพเราะ นิยมใช้บรรเลงทั้งวงปี่พาทย์และวงเครื่องสาย

การเปลี่ยนจังหวะ : ครูพยนต์ได้นำโครงสร้างทำนองนั้นมาดัดเสียงเอื้อนแบบไทยออก แล้วใส่จังหวะมาร์ช (2/4) เข้าไปแทน จึงทำให้เพลงที่เคยฟังดูเนิบช้า กลายเป็นเพลงที่ดูเข้มแข็งและสง่างาม

อิทธิพลจากวงโยธวาทิต และบริบทพื้นที่

ความสำเร็จของเพลงนี้อยู่ที่การทำ Crossover หรือการข้ามสายพันธุ์ทางดนตรี โดยมีปัจจัยสนับสนุนจากอัตลักษณ์ของพื้นที่ฝั่งธนบุรี

The Power of Marching Band : ย่านธนบุรีในอดีตเป็นที่ตั้งของหน่วยงานทหารเรือและชุมชนดนตรีจำนวนมาก การนำเพลงไทยเดิมมาทำการเรียบเรียงใหม่ (Arrangement) สำหรับวงโยธวาทิต (**Marching Band**) เพื่อใช้ในงานสวนสนามหรือพิธีการจึงเป็นที่นิยมอย่างมาก (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2549) ซึ่งรูปแบบการเรียบเรียงเสียงประสานสำหรับกลุ่มเครื่องลมทองเหลือง (**Brass Band**) นี้ได้รับอิทธิพลมาจากขนบดนตรีตะวันตกอย่างชัดเจน (Grout & Palisca, 2014)

Cultural Connection : การเลือกเพลงเขมรชมเดือนมาเป็นต้นแบบ เมื่อถูกปรับเปลี่ยนรูปแบบแต่ยังคงเค้าโครงทำนองเดิมไว้ จึงเป็นการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก (Nettl, 2015) ส่งผลให้คนท้องถิ่นยอมรับและรู้สึกถึงความภาคภูมิใจได้ทันที

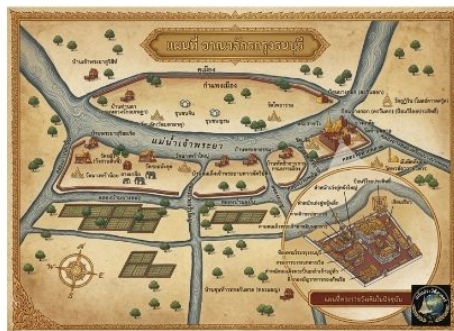

เพลงมาร์ชธนบุรีจึงไม่ได้เป็นเพียงบทเพลงประกอบพิธีการ แต่คือหมุดหมายสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ดั้งเดิมของจังหวัดธนบุรี ก่อนที่จะมาเป็นกรุงเทพมหานคร โดยครูพยนต์ มุกดา ศิลปินแห่งชาติ ได้รังสรรค์ผลงานชิ้นเอกนี้ผ่านกระบวนการ Hybridization ที่ชาญฉลาด ด้วยการนำทำนองที่อ่อนช้อยของเพลง "เขมรชมจันทร์" ซึ่งเป็นรากเหง้าดนตรีไทยที่ผูกพันกับชุมชนริมน้ำฝั่งธนบุรี มาดัดแปลงเข้ากับโครงสร้างจังหวะมาร์ชที่เข้มแข็งแบบตะวันตก การผสมผสานนี้ไม่เพียงแต่ทำให้บทเพลงมีความทันสมัยและทรงพลัง แต่ยังเป็นการอนุรักษ์สำเนียงเพลงไทยเดิมให้คงอยู่ภายใต้บริบทสากล การสืบสานและทำความเข้าใจที่มาของเพลงมาร์ชธนบุรีจึงเป็นภารกิจสำคัญในการส่งต่อคุณค่าแห่งความภาคภูมิใจ และย้ำเตือนให้คนรุ่นหลังไม่ลืมรากเหง้าทางวัฒนธรรมอันรุ่งเรืองของชาวฝั่งธนบุรีสืบไป

**Thonburi Province
(2484 - 2514)**

THE RANKINGS

อย่างไรก็ตามเมื่อกาลเวลาผ่านล่วงเลยมาจนถึงทุกวันนี้ และในอนาคตสืบไป ลูกหลานในย่านฝั่งธนบุรีนั้นจะมีสักกี่คนที่ทราบว่า เคยมีเพลง "มาร์ชธนบุรี" เป็นเพลงประจำจังหวัดธนบุรีในอดีตกาล และเป็นหนึ่งในเพลงไทยที่คุ้นหูหรือไม่ หรืออาจไม่เคยได้ยินมาก่อนเลยก็เป็นได้

ผู้ให้คำปรึกษาทางด้านดนตรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัมรินทร์ แร่งเพชร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรวัฒน์ รัตนประภาเมธีรัฐ

รายการอ้างอิง (References)

- พยนต์ มุกดา. (ม.ป.ป.). มาร์ชธนบุรี [เพลง]. มุกดาบันทึก.
พูนพิศ อมาตยกุล. (2529). ดนตรีวิจิตร: ความรู้ความเข้าใจในดนตรีไทย. รักศิลป์.
พูนพิศ อมาตยกุล. (2550). สยามานุสสติ: ประวัติศาสตร์ดนตรีไทยและบุคคลสำคัญในวงการดนตรี. มูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง).
สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2547). ร่องร่ำทำเพลง: ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม. มติชน.
สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2549). วัฒนธรรมการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325-2477. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
Grout, D. J., & Palisca, C. V. (2014). A history of western music (9th ed.). W. W. Norton & Company.
Nettl, B. (2015). The study of ethnomusicology: Thirty-three discussions (3rd ed.). University of Illinois Press.

